

THE DUTCH DICKENSIAN

Volume XXXIV, najaar 2014, No 84.

**The Dutch Dickensian is een uitgave van
The Haarlem Branch of the Dickens Fellowship**

ISSN 0167-8388

Colofon

The Dutch Dickensian is het officiële tijdschrift van The Haarlem Branch.

The Haarlem Branch opgericht in 1956, is Branch 142 van The Dickens Fellowship.

Bestuur:

President: M. David

Secretaris: P. de Groot

Penningmeester: D. Kooiman

Secretariaat van de Haarlem Branch:

Mr. P. de Groot, Kanaaldijk 81, 1454 AC, Watergang.

E-mail: circumlocution-office@xs4all.nl

De contributie voor lidmaatschap van de Haarlem Branch bedraagt €30,- ; een familie lidmaatschap bedraagt €40,-.

Bank: ABN-AMRO AMSTERDAM

Rek. nr. 40.7745.173

t.g.v. THE DICKENS FELLOWSHIP

Het verenigingsjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Redactie van The Dutch Dickensian:

K.V. Boschma

C.A. Klok

A.A. de Landtsheer

Redactie adres:

A.A. de Landtsheer

Dikbosstraat 34

7814XN (Weerdinge) Emmen

email: aadel@wxs.nl

Vervolg op de andere binnenzijde van de omslag

Inhoudsopgave van Volume XXXIV, nr. 84, najaar 2014.

Blz.

- 49- Van de redactie.
- 50- Van de president.
- 52- Verslag van de 240ste vergadering, Pieter de Groot.
- 58- Charles Palliser, *The Quincunx*, Ton Dorrestein.
- 61- Barnaby Rudge, Liesbeth van Aalst.
- 65- Dickens and his French contemporaries, Michael T. Rogers.
- 79- "Hard Times" - a solution for a society destroying itself, Ann de Groot - May.
- 82- Lezing over "Hard Times" gehouden in Kraantje Lek, zaterdag 7 Juni 2014, Ria van Egmond.
- 86- Ingezonden brief 14 juni 2014, Anneke Hesp.
- 86- William Blake - Wikipedia.
- 88- Boekbespreking Jenny Hartley: Charles Dickens and The House of Fallen Women, Guus de Landtsheer.

Een overzicht van eerdere publicaties in The Dutch Dickensian kunt u vinden op:
<http://members.ziggo.nl/eig.vandaalen/DF-Haarlem-branch/home.htm>

Om te beginnen moet er eerst wat worden rechtgezet. In het vorige nummer kondigde ik aan dat er nog een vervolg op het artikel van Florence Nightingale van Liesbeth van Aalst zou verschijnen. Na een alarmbrief van Liesbeth werd de redactie duidelijk dat dit niet meer het geval is. In zijn enthousiasme had de stagiaire op de redactie het artikel, dat uit twee delen bestond, in zijn geheel geplaatst. De hoofdredacteur heeft de jongeling een stevige schrobbering gegeven. Vervolgens is hij overgestapt op de beproefde tactiek van het uitzitten van het probleem. Gewoon niet reageren en als het niet anders kan op het laatste moment zeggen dat er eigenlijk niets aan de hand is. Dat laatste is hier dus nu het geval.

Van een andere orde is dat men bij de redactie niet heeft opgelet. Toen de uitnodiging voor de herfstbijeenkomst op de deurmat viel en bleek dat we al eind september in Kraantje Lek worden verwacht moest het een en ander worden aangepast. In deze maand is de hoofdredacteur namelijk op zoek naar bewijzen dat Charles Dickens ook in Andalusië is geweest. Dat was dus reden voor een greep naar de macht vanuit Dordrecht. Als u dus inderdaad op 27 september dit nummer in handen heeft, weet dan dat men op ons bijkantoor in Dordrecht heeft zitten zweten en zwoegen met een tot dan toe voor hen nog onbekend computerprogramma om dit nummer samen te stellen.

Nu nog even het een en ander over de inhoud. Dit keer geen lichtvoetig werk maar degelijke kost waar men een oplettend lezertje voor moet zijn. Wat te denken: Dickens and his French contemporaries van Michael T. Rogers. Daar zult u echt even voor moeten gaan zitten. Verder diverse boekbesprekingen; iets waarvan de redactie vindt dat er nooit teveel van in ons tijdschrift kunnen staan. Mocht u er door op idee worden gebracht, prima! Ik zou zeggen lees een boek (dat doet u natuurlijk al) en schrijf ditmaal eens op wat u er van vindt. De redactie heeft weer volop ruimte op de planken aan de muur. U weet vast wel hoe u de redactie kunt benaderen, anders kijkt u nog maar eens wat er over staat in de colofon. Het artikel over Dickens en Spanje: daar hoort u nog wel van.

Van de president

L.S.,

Hopelijk heeft u de afgelopen tijd flink gespaard. Er is namelijk een buitenkansje op de markt, een gesigneerd uniek exemplaar van *A Tale of Two Cities*. En niet zomaar een gesigneerd exemplaar maar een door Dickens gesigneerd exemplaar mét opdracht. Aan George Eliot. Dickens schreef erbij 'With high admiration and regards. December 1859'. Voor slechts 275.000 pond de uwe. Dat lijkt veel maar het verhaal erachter is het waard. Dickens was namelijk een van de eersten die vermoedde dat George Eliot een vrouw was. Hij beschreef haar werk als 'exquisite truth and delicacy', en over haar verhalen zei hij: 'I never seen the like of'.

'I should have been strongly disposed, if I had been left to my own devices, to address the said writer as a woman, 'ging Dickens door, 'I have observed what seem to me to be such womanly touches, in those moving fictions, that the assurance on the title-page is insufficient to satisfy me, even now. If they originated with no woman, I believe that no man ever before had the art of making himself, mentally, so like a woman, since the world began.'

In juli 1859 onthulde Eliot haar naam aan hem, Mary Ann Evans. Dickens beloofde haar geheim te bewaren. Geheimen bewaren was overigens zeker voor hem geen probleem, zijn leven zat er vol mee. Zijn bewondering voor Eliot stak hij overigens niet onder stoelen of banken.

Rond die tijd verscheen nog een klassieker, Wilkie Collins' *The Woman in White*. Gepubliceerd in *All The Year Round* tussen november 1859 en augustus 1860. In een brief d.d. 7 januari 1860 uitte Dickens zijn bewondering. 'I am absolutely certain that you never did half so well yourself. So go on and prosper.' Collins en Eliot zijn een onwaarschijnlijke combinatie maar in Dickens komen ze samen.

In Fellowship,

Martijn David
President

Verslag van de 240ste vergadering van The Dickens Fellowship Haarlem Branch.

door Pieter de Groot

In een wervelend Kraantje Lek verzamelden zich 19 leden. De president heet allen welkom en spreekt zoals altijd over een overweldigende opkomst.

De secretaris deelt mee dat het afzeggingen heeft geregend en dat één lid zelfs voor altijd heeft afgezegd. Onze statuten staan dat eigenlijk niet toe, maar het bestuur heeft besloten een oogje dicht te doen. Ook meldt hij dat Dr. De Jong uit Bronkhorst geveld is door een attaque. Er is een kaart met een opwekkende tekst waar een genezende werking van uitgaat naar hem verzonden. Althans, zo beweerde de kioskhouders tegen de goedgegelovige secretaris.

De penningmeester zegt tevreden te zijn over de financiën en doorgaans gaat zo'n opmerking vooraf aan de aankondiging dat men op vakantie gaat. Dat is ook hier weer het geval en mevrouw de penningmeester mag ook mee. Zo goed gaat het dus. De editor heeft een nieuwe uitgave van The Dutch Dickensian bij zich en is vandaag aanwezig om de bijdragen van de sprekers los te krijgen voor het volgende nummer.

Waarna de president snel het woord geeft aan de sprekers voor deze middag want dat zijn er maar liefst vier.

Allereerst is daar de heer Klok. Hard Times is ook in onze tijd actueel, zo opent hij zijn lezing. Feiten en cijfers bepalen nog steeds de opvoeding van kinderen. Dit principe is volgens hem afkomstig uit de Verlichting. Vervolgens gaat hij in op de politieke gevolgen van het Liberalisme, dat twee takken heeft: de vrijheid van meningsuiting en de economische ruimte voor de ondernemer. Met betrekking tot het laatste geeft hij Bounderby als voorbeeld.

Louisa en Tom Gradgrind zijn gemankeerde kinderen. Dickens toont hiermee aan dat het geloof in rationaliteit ook een schaduwzijde heeft. Deze schaduwzijde zat ook aan het geloof in de heilzaamheid van de vrije markt. Door de industriële

revolutie ontstonden er vreselijke omstandigheden in de fabrieken. De overheid bemoeide zich er nauwelijks mee. De taak die de overheid zichzelf toedichtte bestond uit handhaving van de orde, zowel in binnen- als in buitenland. Later, na het verschijnen van het dreigend klinkende communistische manifest, ging de overheid, uit angst voor revoluties, over tot het invoeren van betere wetten en voorschriften en werden er stappen gezet naar een socialere staat.

Vervolgens bespreekt Klok eerst de grip die president Roosevelt met zijn New Deal trachtte te krijgen op de marktwerking en vervolgens de theorie van Milton Freeman, die in de jaren zeventig alles weer meer aan de marktwerking over wilde laten. De New Deal beperkingen werden in de jaren tachtig afgeschaft en de banken konden weer hun eigen gang gaan met de bekende gevolgen. Tot slot vergelijkt hij de maatschappij ten tijde van Dickens met die van nu en haalt onder meer Griekenland als voorbeeld aan.

Waarna er vragen en opmerkingen zijn.

De secretaris heeft het over de opkomst van Azië en mevrouw Van Steijnen stelt dat we niets te vertellen hebben.

De heer Kabel merkt op dat de mens een sociaal wezen is en de burger een politiek fenomeen.

De heer Van Steijnen vraagt of de Grieken trots zijn; dit blijkt het geval.

Waarna de heer Burden opmerkt dat een zoon van Dickens gewerkt heeft bij Barings bank. Barings bank ging failliet maar dat was ruim honderd jaar later, waar door de connectie enigszins verbleekt, maar toch.

Dan volgt mevrouw De Groot-May. Haar onderwerp is "Hard Times: a society that destroys itself". Dickens werd geboren in de tijd van "The Regency" (1811 tot 1820). Typische personages uit zijn werk die deze meer rustige tijd vertegenwoordigen zijn Mr. Micawber en Mr. Turveydrop. Want hoewel er ook in die tijd wel veranderingen waren, waren die niet zo groot als tijdens de Victoriaanse tijd waarin de Industriële Revolutie begon. Coketown staat voor al die veranderingen. Zij noemt het "an unlovely, filthy, badly developed new type of town". Het had de oude "cottage industry" opgeslokt. Spreekster stelt dat Dickens al deze ontwikkelingen een bedreiging van zijn eigen levensstijl vond.

Een van de grootste veranderingen in de tijd van de Industriële Revolutie was de

---

noodzaak tot onderwijs volgens een uniform model. Met een filosofie van realiteit, cijfers en feiten. Maar ook een filosofie waarin geen plaats was voor humaniteit.

Spreekster gaat tot slot nog in op de typen “familie” die in *Hard Times* voorkomen. Allereerst zijn daar de leden van Sleary’s Horseriding. Het is het type familie dat voor Dickens belangrijk was. De leden vormen een hechte groep, zij verschijnen, bij hun introductie in hoofdstuk 5 bijna tegelijk. Dan is er de Gradgrind familie. Zij worden los geïntroduceerd; eerst Tom sr., daarna Louise en Tom jr., vervolgens Mrs. Gradgrind en later nog twee kinderen. “Gradgrind embodies the enthusiasm exercised by followers of all new philosophies”. En dan is er nog een derde familie, de arbeiders van Coketown. “Man made” en het toppunt van utilitarisme.

Waarna er vragen en opmerkingen zijn.

De heer Van Steynen vraagt iets over transities, maar niemand begrijpt hem. Althans de secretaris niet.

Waarop het de beurt is aan mevrouw Willemsen. Zij heeft zich verdiept in de straatvegers van London, Niet direct een onderwerp dat in *Hard Times* voorkomt, maar het had gekund. Zij gaat in op de interviews die Henry Mayhew hield met deze straatvegers en concludeert dat het straatvegen een verkapte maar milde vorm van bedelen was. Echt om geld vragen mochten zij niet van de politie, maar daar hadden de straatvegers eigen methoden voor ontwikkeld. Zo konden de ervaren straatvegers figuren maken van de modder op de straathoeken, zogenaamde “ornamentals”, waarmee de voorbijgangers werden aangemoedigd de beurs te trekken. De straatvegers opereerden doorgaans in georganiseerd groepsverband en gaven elkaar van afstand aan wat voor voorbijgangers er naderden. Dit gebeurde in code: zo was een man een “toff” en een vrouw een “doll”. Buitenlanders werden kernachtig samengevat onder het begrip “French”. Een beetje straatveger liet zich niet tegenhouden door slecht weer. Sommigen waren zelfs uitgerust om tijdens perioden met sneeuw te opereren.

Spreekster noemt nog als nevenverdiensten voor de straatvegers het zogenaamde “runnen” voor prostituees (aanbrengen van klanten) en het verrichten van acrobatische toeren bij het uitgaan van theaters en opera’s.

Waarna er vragen en opmerkingen zijn.

De heer Dorrestein stelt dat er overeenkomsten zijn tussen Terry Pratchett’s boek

“Dodger” en Henry Mayhew’s “London Labour and the London Poor”.

Tot slot spreekt mevrouw Burden. Hard Times verscheen in 1854. Zij geeft ons feiten over die periode, onder andere dat de wereldbevolking toen 1,5 miljard bedroeg en over de wereldtentoonstelling in het Crystal Palace.

Hard Times verscheen in wekelijkse afleveringen. Deze frequentie had gevolgen voor de invloed van de lezers op de inhoud. Normaal gesproken kwamen de boeken van Dickens uit in maandelijks afleveringen en zat er meer tijd tussen de verschillende afleveringen. Zo kreeg Dickens vaker te horen wat de lezers er van vonden en kon hij zijn oorspronkelijke plannen aanpassen. Spreekster meent dat Dickens door zijn eigen ervaringen, “the blacking factory”, goed op de hoogte was van het reilen en zeilen in een fabriek. Zij constateert ook dat door de Industriële Revolutie de rol van vrouwen in de maatschappij belangrijker werd. Ook stimuleerde de Industriële Revolutie de ontwikkeling van de spoorwegen. Er zaten dus ook goede kanten aan. Zij sluit af met te stellen dat de “Coketowns” van deze tijd, inclusief de arbeidsomstandigheden en de lonen, zijn verplaatst naar Azië.

Waarna er vragen en opmerkingen zijn.

Mevrouw Van Steijnen merkt op dat Hard Times recentelijk in een Franse krant is gepubliceerd. Het werd tijd kan je stellen.

President dankt alle sprekers en stelt vast dat het boeiende invalshoeken waren en dat we er ook deze keer weer in geslaagd zijn sprekers uit eigen kring te vinden. Daarop laat hij de gerant komen om de bestellingen op te nemen.

Waarna wij aan tafel gaan.

De president ontdekt mevrouw Hesp aan tafel. Oorspronkelijk was zij gekomen om eens “te kijken”, maar inmiddels hebben de kwaliteit van de lezingen, de gevatte kwinkslagen van het bestuur en de hoge voorhoofden van de leden haar overtuigd, zij wenst lid te worden.

Zij stelt zichzelf een vraag en heeft het antwoord paraat.

De president vindt Hard Times een kort verhaal. Waarvan acte.

De heer Van Steijnen heeft het over bijtende humor en mevrouw Bouwens over het circus.

Mevrouw Adolfs vindt dat Dickens de verhaallijn onvoldoende ontwikkelde terwijl daar genoeg mogelijkheden voor waren.

De heer De Landtsheer merkt op dat dit boek speelde in de tijd waarin Dickens zelf leefde.

De penningmeester vindt *Hard Times* een overzichtelijk en beknopt boek. Hem viel op dat de fantasie van Sissy is groter is dan die van Bitzer. De laatste mag dan van de feiten en cijfers zijn en trots zijn op zijn gebrek aan sociale eigenschappen, hij heeft wel degelijk een zwak punt. Zijn moeder ontvangt van hem een kolentoelage. De penningmeester vindt dit een ernstige verzwakking van het karakter van Bitzer. Waarna het tafelgesprek verder gaat over Slackbridge en Blackpool en wie van de twee erger is. De heer Burden meent dat één van hen een klokkenluider is, maar het wordt maar niet duidelijk wie hij bedoelt.

Mevrouw Hesp vindt het boek niet altijd geloofwaardig want met de karakters van Mrs. Blackpool en Mrs. Gradgrind wordt weinig gedaan.

Hierop maakt de president nog een niet ter zake doende opmerking over de Yorkshire boardingschools en gaat de conversatie op hoge toon verder over: lijken zoeken in het water, de drooglegging van de Biesbosch (het zal tijd worden), de getijden van rivieren, wijn uit Dordrecht en de onvermijdelijke typering “Dark Satanic Mills” die iemand nog aan Dickens probeert toe te schrijven maar dat was natuurlijk William Blake.

Waarop de president de bijeenkomst besluit met de mededeling dat hij vandaag trots was president te zijn van de Haarlem Branch en dat hij moeite had om eenvoudig te blijven.

Herhaalde mededelingen:

- Ons website adres: <http://members.ziggo.nl/eig.vandaalen/DF-Haarlem-branch/home.htm> Met onder meer verwijzingen naar De Dickens Journals en The Dutch Dickensian on line.
- U kunt uw bijdragen voor The Dutch Dickensian sturen naar aadel@wxs.nl
- Het is mogelijk de Dutch Dickensian per post te ontvangen. Meldt u zich bij de secretaris.
- De contributie bedraagt 30 euro voor een enkeling en 40 euro voor een paar.

Bijeenkomsten van de Haarlem Branch

Zaterdag 13 december spreekt Dr. Daragh Downes (Trinity College Dublin) over "Dickens and Disability". Deze Kerstbijeenkomst stond traditioneel gepland in Trou Moet Blijcken, maar geknoei met lucifers op een hoger gelegen verdieping heeft een grote brand veroorzaakt. Trou heeft veel waterschade opgelopen en is enige tijd gesloten. De optimistische versie is dat Trou ergens eind volgend jaar weer open zal gaan. Gelukkig is er niets verloren gegaan van de kunstverzameling. U krijgt dus nog te horen waar onze Kerstbijeenkomst dan wel is.

Bijeenkomsten in London: Meetings at 6.30pm at LUMEN URC, 88 TAVISTOCK PLACE.

SEPTEMBER

Saturday 6th : Annual Outing - this year to Hatfield

Saturday 27th : *Dickens's Worst Novel!* - Four advocates will put their case for rival candidates - followed by a discussion and vote. (Please note that the venue will be the Bertrand Russell Room in the Conway Hall, 25 Red Lion Square, London WC1R 4RL. 2 p.m. start)

OCTOBER

Thursday 16th : Professor Regenia Gagnier - *The Global Circulation of Dickens's Novels*

NOVEMBER

Tuesday 11th : Dr Beryl Gray - *The Dog in the Dickensian Imagination*

DECEMBER

*Saturday 6th : Christmas Supper - The George Inn, 77 Borough High Street, SE1 1NH

Conferenties

Van 26 t/m 28 september is er een conferentie in de US. "Pickwickian Endeavours" wordt georganiseerd in Salem. Zie de website www.dickensnorthofboston.com

London Calling:

London zwijgt.

Charles Palliser, 'The Quincunx'

door Ton Dorrestein

PART ONE THE HUFFAMS

Charles Palliser (Boston, US, 11 december 1947) is een Amerikaanse schrijver die sedert zijn derde levensjaar in Groot-Brittannië woont. Hij studeerde anglistiek aan de universiteit van Oxford. Van 1974 tot 1990 was hij docent aan het departement Engels

PART TWO THE MOMPESSENS

van de universiteit van Strathclyde in Glasgow. In de jaren '70 en '80 doceerde hij literatuurcursussen aan de Rutgers-universiteit in New Jersey. In deze periode werkte hij aan zijn debuut: 'The Quincunx'

'The Quincunx' dankt zijn naam aan een rangschikking van 4 objecten in een vierkant met 1 object in het midden, zoals de vijf op een dobbelsteen. Dit komt steeds terug in het boek: er zijn vijf delen, onderverdeeld in vijf boeken en vijf hoofdstukken in elk boek. Het gaat over vijf families, die allen een quincunx in hun wapen hebben en die allemaal onrecht hebben geleden in en toegebracht door vijf generaties. Zij zijn de erfgenamen van een fortuin, de aanspraak waarop nu hopeloos ingewikkeld en nodeloos verwarrend behandeld wordt in Chancery, met eerdere versies van een testament, codicillen en zo meer. Laat dat maar aan Chancery over, nietwaar?

De verteller is een kleine jongen, John Mellamphy, die een vreedzaam en rustig leventje leidt als jongeheer van stand in een klein dorpje, samen met zijn wat dommige moeder, een vrouw met een gevaarlijk geheim. Laat hem nou ook aanspraak kunnen maken op voornoemd fortuin. En zorg er dan voor dat er allerlei ellende, bedrog, verraad in bakken over de twee wordt uitgestort. Dan heb je een geheide page turner in je handen.

Mrs Mellamphy, die haar spaargeld belegt in waardeloze aandelen op advies van een 'betrouwbare' advocaat, slaagt er steeds weer in om de paar betrouwbare mensen in haar omgeving af te stoten en zich bloot te stellen aan haar vijanden, die allemaal uit zijn op een codicil op het testament van John Huffam - heel toevallig de twee middelste namen van Charles Dickens - dat ze altijd bij zich draagt.. Ze vlucht naar Londen zonder vrienden en zonder een plan en wordt prompt beroofd van al haar bezittingen. Ze moet de spaarzame zaken die ze nog bezit successievelijk naar de lommerd brengen, vervalt tot de bedelstaf en belandt in Debtors' Prison. Haar langzame, maar gestage verval door alcohol, opium en prostitutie eindigt uiteindelijk in haar dood door armoede en tuberculose.

De lotgevallen van haar zoon zijn nog veel meedogenlozer en afgrijselijk. Het barst van de toevalligheden, en bijna ieder goed voorval draait uit op nog meer kommer en kwel. Zo wordt hij, half bevroren en uitgehongerd, gastvrij opgenomen in een gezin, dat net aanzit aan hun Kerstdiner met plumpudding en gans. Na verloop van tijd echter wordt hij door deze mensen, - die familie van John blijken te zijn - naar een gekkengesticht gebracht en wordt in een cel gegooid, waarin ook zijn doodgewaande vader zit, vastgeketend aan de muur als een ontoerekenbare moordenaar.

Hoe dan ook, het lijkt wel of er geen einde komt aan de klappen van het Lot dat John Huffam - zoals John Mellamphy zich uiteindelijk zelf noemt - treft.

PART THREE THE CLOTHIERS

De echo's van de romans van Charles Dickens zijn legio: een vreemd meisje in een vervallen landhuis, de onttafelde gevangensschepen en de mysterieuze erfenis uit "Great Expectations"; de Debtors' Prison en het achtergehouden codicil van "Little Dorrit"; de ingewikkelde naamsveranderingen en de zogenaamde verdrinkingsdood van de held van "Our Mutual Friend"; de walgelijk zakelijke samenwerking van vader en zoon en de grootschalige vastgoedzwendel

van "Martin Chuzzlewit" en zo zal iedere Dickensliefhebber nog wel meer scenes en overeenkomsten met de werken van "The Inimitable" herkennen.

Charles Palliser heeft uitgebreid de bronnen onderzocht voor zijn meesterwerk en behalve dat hij schatplichtig is aan Dickens, is ook Henry Mayhew's "London Labour and the London Poor" duidelijk te herkennen in zijn beschrijving van het Victoriaans leven aan de onderkant van de maatschappij, zoals het roven van lijken door Isbister, en Pulvertaft, de cat's meat man, het afschuimen van de riolen door de Digweeds, maar ook de 'normale' gang van zaken om het adellijk geslacht van de Mompessons van alle gemakken te voorzien, is voor mij het grote aantrekkingspunt van deze roman. Voeg daar een scala aan verkwistende nietsnutten, sinistere advocaten, sadistische kindermeisjes, inhalige sujetten die aanspraak maken op een legaat, gouvernantes die verleid en in de steek worden gelaten, geheime dagboeken en moorden in de best denkbare Gothic stijl en je ziet de Victoriaans tijd in je geest tot leven komen.

Het enige dat ik jammer vind aan dit razendknappe boek is dat de humor, die juist bij Dickens zo kenmerkend is, bij Charles Palliser vrijwel ontbreekt. Je vindt hier onder de vele schurken geen hypocriet als Pecksniff, geen pompeuze Uncle Pumblechook, geen Uriah Heep. Geen onverstoorbare Alfred Jingle, geen Silas Wegg. Geen Micawber.

John wordt telkens weer op het verkeerde been gezet, omdat eigenlijk alleen maar bedriegers en bedreigers het gemunt hebben op hem en de erfenis, zodanig zelfs dat er nauwelijks aardige personen in de roman voorkomen. Het boek kent geen happy

end, zelfs geen
unhappy end. Waar
bij Dickens -
misschien met
uitzondering van
"Great Expectations"
- alle losse eindjes
uiteindelijk aan elkaar

worden geknoopt,

PART FOUR

THE PALPHRAMONDS

PART FIVE

THE MALIPHANTS

blijft dat bij Palliser overduidelijk uit. Zoals Stephen Blackpool al zei, "It's aw' a muddle".

Dat laat onverlet dat *The Quincunx* een roman is die iedere liefhebber van Dickens, Mayhew, de Victoriaanse tijd of gewoon als verslinder van een blockbuster van een Whodunit dit boek gelezen moet hebben.

'BARNABY RUDGE'

a Tale of the Riots of 'Eighty (uitg. 1841)

Charles Dickens

door Liesbeth van Aalst

In deze ondergewaardeerde historische roman, zijn tijd - en plaats van handeling het Londen van begin juni 1780. De Gordon Riots, zo genoemd naar de aanstichter van dit gruwelijke volksoproer, hadden als directe aanleiding de twee jaar eerder ingevoerde 'Catholic Relief Act'. Het uit de zeventiende eeuw stammende zeer intolerante beleid naar het katholieke volksdeel, werd door deze wet teniet gedaan. In het bijzonder gold dit het afleggen van de eed bij indiensttreding van leger en

zeemacht; katholieken werden door de Relief Act vrijgesteld van het religieuze aspect van de eed dat impliciet erkenning van de Anglicaanse kerk inhield. In het overwegend protestantse Engeland riep de hernieuwde tolerantie ten opzichte van katholieken veel verzet op en hier werd op het juiste moment op ingespeeld door Lord George Gordon, een geestelijk extreem labiele politicus en volksmenner.

Gordon (1751-1793) was de jongste zoon in een adellijke Schotse familie wiens carrière in de Royal

---

Navy - begonnen op de leeftijd van twaalf jaar- werd gekenmerkt door conflicten die uiteindelijk leidden tot zijn ontslag.

Zijn intrede in de politiek werd mogelijk toen zijn opponent in Inverness-shire hem omkocht door hem een zetel in het kleine Ludgershall (Wiltshire) aan te bieden. Echter, zijn onophoudelijke kritiek op elk punt van orde in het Parlement, maakte hem tot een irritant en niet serieus genomen politicus. In 1779 vond zijn 'Protestant Association', met hemzelf aan het hoofd, echter de weerklank waarnaar hij zocht en op 2 juni 1780 leidde hij ongeveer 60.000 demonstranten naar het Lagerhuis om - door middel van een petitie- het opheffen van de Relief Act af te dwingen. Gordon's complottheorie dat -vooral Ierse- katholieke militairen zich zouden verenigen met hun Franse en Spaanse geloofsgenoten, teneinde Engeland ten val te brengen, geeft zijn zieke geest weer, evenals zijn stelling dat niemand trouw kon zijn aan twee heersers: de protestante Engelse vorst en de Paus. Dit maakte voor hem elke katholiek tot een verrader.

Zoals bij elke volksofstand waren de integere en vredelievende deelnemers aan de mars in de minderheid. Het merendeel bestond uit het schuim van de maatschappij dat uit was op geweld om het geweld. Zij droegen spandoeken en schreeuwden zich schor aan het Gordon motto: 'No Popery!' in totale onwetendheid of onverschilligheid over het hoe en waarom van de zaak. Het liep dan ook volkomen uit de hand en Londen werd een oorlogsgebied waar men - door het ontbreken van een politie apparaat- dagenlang ongestraft kon plunderen en brandstichten.

Na ingrijpen van het leger, op bevel van George de derde, werd na ruim een week van bloederig geweld de volle omvang duidelijk: gevangenen - waaronder Newgate- tot op de grond afgebrand en honderden zware misdadigers op vrije voeten (die zich in grote getale bij het geboefte op straat aansloten), 290 doden door militaire actie en onderling handgemeen(1), 100 katholieke gebouwen - kerken, pastorieën en woonhuizen- platgebrand en geplunderd. Na het herstellen van de orde werden 25 hoofdschuldigen door de Staat opgehangen. Lord George Gordon werd - na beschuldiging van hoogverraad- vrijgesproken omdat de intentie tot de aanklacht niet bewezen werd geacht.

PLOT:

Deze bestaat uit twee verhaallijnen: de eerder genoemde rellen en de

verwikkelingen rond een dubbele moord- 22 jaar eerder- op een vermogend landeigenaar en zijn bediende. Dit nooit opgeloste drama houdt de kleine gemeenschap op 12 mijl van Londen nog steeds bezig. Het centrum van de speculaties is de oeroude, eerbiedwaardige herberg 'The Maypole'; een doolhof van kamers, gangen en alcoven, waar men over meubilair en bedgerief in termen van eeuwen spreekt.

Het zich ontrafelende geheim van de moorden en de oplopende waanzin in de straten van Londen, zijn meesterlijk verweven tot een feest van beelden: humor en medemenselijkheid, lafheid en onpeilbaar kwaad; menselijke eigenschappen waarin wij iets van onszelf en anderen herkennen en dat niet altijd tot onverdeeld genoegen; als Dickens een slecht mens neerzet, dan stáát die als een huis.

In het geval van een losgeslagen menigte, waarbij waanzin en wreedheid de één na de ander besmetten als bij een ziekte, constateert Dickens de erbarmelijke levensomstandigheden van de armen en de haat jegens de bevoorrechten als oorzaak en gevolg, beangstigend maar onvermijdelijk; elk ogenschijnlijk niet ter zake doend voorval kan de altijd sluimerende volksrazernij doen uitslaan naar de buitenwereld. Zijn beschrijving van dergelijke taferelen is die van een beschaafd mens in benauwenis en verbijstering over wezens die in niets meer op mensen lijken.

ENIGE PERSONAGES:

John Willet, eigenaar en herbergier van 'The Maypole', is obstinaat, vet, roodaangelopen en in het bezit van een dermate traag werkend brein, dat zelfs voor intimi het onderscheid tussen denken en dutten onmogelijk is vast te stellen.

Sir John Chester, verarmde edelman en M.P., verstoot in grenzeloze eigenliefde zijn zoon en laat zijn bastaardzoon executeren zonder met zijn ogen te knippen.

De beul Ned Dennis brengt zijn vrienden tegen betaling aan de galg en verwordt - als het zijn beurt is om te hangen- tot een toonbeeld van kruiperigheid en hysterische angst.

Stagg, de gewetenloze blinde reageert met een soort beklemmende logica op afkeuring van zijn criminele gedrag: 'waarom verwachten mensen van mij goedheid? Ik mis het licht in mijn ogen en zou daardoor edeler moeten zijn dan jij, die je eigen brood kan verdienen en niet afhankelijk bent van de paar centen die je

---

'fatsoenlijke' medeburgers je toesmijten?'

Gashford, de secretaris van Lord Gordon, maakt deze door zijn manipulaties nòg gestoorder dan hij al is voor eigen gewin en macht.

Uiteraard komt ook het goede in de mens ruim aan bod: de dappere, eerlijke smid Gabriel Varden, Mr Haredale, broer van de vermoorde Reuben en de 'purple-faced' oude wijnhandelaar Mr Langdale.

Miss Miggs, de dienstmeid van de Vardens, wekt ondanks haar venijnig karakter en voortdurend gekonkel, onze lachlust door haar taalgebruik, doorspekt met uitroepen als: 'ally looyer(2), good gentlemen' en haar tranenvloed, overvloedig en op elk gewenst moment paraat.

Dolly Varden, de verwende dochter van de smid, is- als vaker- het type jong meisje bij Dickens dat de moderne lezer wat zwaar op de maag ligt door haar gedrag van uitersten: van het flirten met ieder manspersoon (op een manier die haar schuchtere maagdelijkheid voortdurend benadrukt), tot het bijna hysterisch aanbidden van de 'ware'. Let wel: voor haar tijdgenoten beantwoordde zij aan een ideaalbeeld, getuige de rage die haar personage al snel deed ontstaan; elke zichzelf respecterende jongedame droeg de kledij waarin Dickens zijn Dolly had gecreëerd: een groene japon met witte stippen, een 'wicked little mantle' en hoed met linten. Zelfs een vis, behorend tot de forelfamilie, draagt tot op de dag van vandaag de naam Dolly Varden vanwege zijn velletje, in kleur en design dat van Dolly's jurk. Twee grote Victoriaanse schilders hebben ons een beeltenis van haar nagelaten, te weten: Dante Gabriel Rossetti (1841) en William Powell Frith (1842).

Het personage waaraan de roman haar naam ontleent, Barnaby Rudge, is de verpersoonlijking van de onschuld te midden van haat en laagheid. Mede slachtoffer in de moordzaak van Haredale en -naar wordt aangenomen- zijn vader, wordt hij, als gevolg van het verdriet en de schok van zijn zwangere moeder, tot een 'idiot' in de baarmoeder en draagt het teken van het bloedbad op zijn pols, een vlek als van gedroogd bloed.

Hoewel lichamelijk een sterke jongeman van 23, is hij in geestelijk vermogen een kind van 4 en als zodanig een zeer gelukkig en tevreden wezen.

Gekoesterd door zijn moeder Mary en goedmoedig geaccepteerd door zijn omgeving, dartelt hij door het leven, vergezeld door de honden uit het dorp en zijn vriend Grip de sprekende raaf (3), die Polly oproept, de ketel op te zetten voor thee en- tussen de bedrijven door- akoestisch champagne flessen ontkurkt. Barnaby's innige liefde voor de natuur drijft hem tot uitputtende voettochten, onwetend maar verrukt over de schoonheid van de wereld. Slapend onder de sterren in absoluut vertrouwen en rust. Hij is zoals de honden en Grip en de bomen en het is genoeg: 'we have been affield mother, leaping ditches, scrambling through hedges, running down steep banks....The wind has been blowing and the rushes and young plants bowing and bending... He (Grip) takes such care of me besides! He watches all the time I sleep, and when I shut my eyes and make believe to slumber, he practices new learning softly, but he keeps his eye on me the while and if he sees me laugh, stops directly: he won't surprise me till he's perfect.'

Wie van ons voelt niet de weemoed over deze puurheid en sereniteit, die 'het leven' ons gaandeweg ontnemt? Barnaby is een briljante, ontroerende creatie en als zodanig de titelrol meer dan waardig.

Voetnoten:

(1): het aantal doden door eigen toedoen, zoals het zich dooddrinken aan geroofde alcohol en het zich in waanzin in het vuur storten, is niet bekend maar wordt verondersteld minstens zo hoog te zijn; bij opruimingswerkzaamheden werden talloze menselijke resten gevonden.

(2): 'ally looyer': verbastering van 'Hallelujah!'

(3): gebaseerd op de sprekende raaf van die naam van CD.

DICKENS AND HIS FRENCH CONTEMPORARIES

door Michael T Rogers.

Lid van de Council van The Dickens Fellowship. Hij was van 2007 – 2009 de voorzitter van dit illustere gezelschap. Hij schrijft meestal het verslag van de Annual Conference in The Dickensian. Ditmaal hebben we een stuk van hem in onze eigen Dutch Dickensian.

During his stay in Paris with Forster in January 1847 Dickens met several of his

---

French literary contemporaries, including Alexandre Dumas père (1803 – 1870), the novelist Eugène Sue (1804 – 1857), the Parnassian Poet Théophile Gautier (1811 – 1872), the prolific dramatist Eugène Scribe (1791 – 1861), and even the ageing Chateaubriand (1768 – 1848), with whom, however, he found conversation difficult because of their having little in common. He renewed acquaintance with Alphonse de Lamartine (1790 – 1869), the Romantic poet and Republican, whom he had met at Albaro, and who later described Dickens as 'one of the great friends of his imagination'. But the most celebrated of all these writers was Victor Hugo (1802 – 1885) who, according to Forster, received Dickens 'with infinite courtesy and grace' at his home in the Place Royale on Sunday 17 January. Given Hugo's democratic sentiments and sympathy for the poor and deprived the two men were in some ways kindred spirits, though apart from Notre-Dame de Paris Hugo was known primarily at that stage of his career for his poetry and plays, and *Les Misérables* would not be published until 1862. Dickens presented Hugo with a copy of *The Cricket on the Hearth* but in a letter to Lady Blessington ten days later he writes more about the furnishings of the house than about the literary lion himself:

A most extraordinary place, looking like an old curiosity shop, or the Property Room of some gloomy vast old Theatre. I was much struck by Hugo himself, who looks like a Genius, as he certainly is, and is very interesting from head to foot. His wife is a handsome woman with flashing black eyes, who looks as if she might poison his breakfast any morning when the humour seized her. There is also a ditto daughter of fifteen or sixteen, with ditto eyes, and hardly any drapery above the waist, whom I should suspect of carrying a sharp poignard in her stays, but for her not appearing to wear any: Sitting among old armour, and old tapestry, and old coffers, and grim old chairs and tables, and old Canopies of state from old palaces, and old golden lions going to play at skittles with ponderous old golden balls, they made a most romantic show, and looked like a chapter out of one of his own books.

On a later visit to France in 1856 he was introduced to George Sand, with whom, again according to Forster, his preconceptions were totally belied. Just the kind of woman in appearance whom you might suppose to be the Queen's monthly nurse. Chubby, matronly, swarthy, black-eyed. Nothing of the blue-stocking about her, except a little final way of settling all your opinions with hers.

He scarcely knew her writings, and had 'no very special liking for such of them as he knew'. While staying in France, then, Dickens met some of the most significant French literary figures. However, the main purpose of this lecture is to focus on three novelists whom he never encountered: Alphonse Daudet (1840 – 97), Gustave Flaubert (1821 – 80) and Honoré (de) Balzac (1799 – 1850).

It was while spending an academic year at the École Normale d'Instituteurs de Nîmes, the birthplace of Saulet, that I was encouraged to read some of his popular and more accessible works, including *Le Petit Chose*, a short, semi-autobiographical novel somewhat reminiscent in places of *David Copperfield*. I was surprised many years later to read in the *Dickensian* (December 1950 number) an extract from a recently published biography of Daudet: Charles Dickens read *Le Petit Chose* and was struck by its resemblance to much in his own writing, and for the remainder of his life he showed a benevolent interest in the French Author, whom he elected to call his 'little brother in France'. I had never read elsewhere that Dickens was acquainted with *Le Petit Chose* (1868) and was not convinced by the phrase 'my little brother in France'. During research I located a reference in Gissing's *Charles Dickens: a critical study* (1898): Little as he cared for foreign writers, we learn that Dickens found pleasure in a book called *Le Petit Chose*, the first novel of a very young author named Alphonse Daudet. However, even here he does not allude to the 'little French brother', and for want of concrete evidence we must perhaps assume that the story is anecdotal. Nevertheless there are points of similarity between *Le Petit Chose* and *David Copperfield*, and an affinity between the two writers. As Daudet himself writes in *Trente ans de Paris* (1888): How many times have I been compared to Dickens, even in the distant past when I had not even read him, *well before a friend, returning from a visit to England, informed me of the affection David Copperfield held for le Petit Chose*. In that crucial statement we can probably detect the origin of Gissing's account. Certainly I have so far found no mention of Daudet in Dickens's letters, speeches of journalism, and if anyone can be more precise about this I shall be grateful to know. Floris Delattre, writing in 1927, says that even the early *Le Petit Chose* seems to be imbued with the very essence of the Dickens novel: his realism and pathos, his compassionate observation of children and humble folk. We can fully understand that Dickens himself, despite his

---

relative lack of interest in foreign writers, found in it, *according to George Gissing*, a very special pleasure. Note again how solid facts go no further back than Gissing.

Both writers wrote novels incorporating personal memoirs – just as in David Copperfield Dickens partly depicts his childhood and early manhood, so Daudet's chequered and unhappy youth are revived in the most poignant episodes of the autobiography of Daniel Eyssette (alias Le Petit Chose). In his doctoral thesis for the University of Toulouse, published in 1908, William Angus Munro identifies about twenty parallels in the lives of Dickens and Daudet in addition to the emphasis they both placed on childhood in their writings. Many of the echoes in Daudet's novel, however, were without doubt absorbed from Dickens by the younger writer subliminally or were, frankly, coincidence, though Daudet was often accused of plagiarism in his later works, such as *Fromont jeune et Risler aîné* (1874). In this novel, similar characters occur to those in Dickens, the most obvious being the young crippled girl Désirée Delobelle, who originally made dolls' dresses. She resembled Jenny Wren, the dolls' dress-maker in *Our Mutual Friend* so closely that when he was informed of this. Daudet had to find an alternative occupation for his character.

Perhaps this was an unconscious borrowing, an almost forgotten memory of the Dickens novel. I think Daudet should be given the benefit of the doubt, as it seems highly unlikely that he would be guilty of deliberate plagiarism.

One final comparison to be added here is that there is a deeper pessimism at the end of Daudet's novels than in Dickens. Even in those more sombre mature works of Dickens which sometimes have a subdued ending there is generally some hope for the future: Pip, in the revised ending of *Great Expectations*, envisages the return of happiness with the hope of no further parting from Estella, but according to Floris Delattre, when one closes the books of Daudet, on the contrary, one is left with utter defeat: even the final ambitions of Daniel Eyssette are destroyed.

'I have just reading 'Pickwick' by Dickens. Do you know it? There are superb parts in it; but what flawed composition. All English writers come down to that. With the exception of Walter Scott they lack a plan. It's unbearable for us Latins.'

This comment by Gustave Flaubert in a letter to George Sand in 1872 clearly could not be applied to Dickens's mature novels from 1852 onwards, which are more rigorously structured and unified, so one wonders how much also of Dickens Flaubert had read. *Madame Bovary* (1857), undoubtedly one of the great European novels, exemplifies Flaubert's insistence on impersonality, precision, simplicity and discipline, and its eponymous heroine is the archetypal bourgeois wife whose romantic aspirations and fantasies based on preconceived idea and girlhood reading of romantic fiction are thwarted initially by an earnest, but utterly unimaginative and uncomprehending husband. Seeking excitement and sexual satisfaction, she takes two lovers, Rodolphe and Léon, but her downfall follows an inevitable course through disillusion, debt and eventually suicide. Her fate stems from the clash between her character and the circumstances in which she find herself. Unlike Balzac who, as we shall see, wrote extremely fast and was immensely prolific, Flaubert made very slow progress, rewriting sentences and paragraphs many times until he was satisfied with their style, rhythm and euphony. Sometimes he would complete only one or two pages a week, always endeavouring to maintain the complete absence of the author's personality and opinions. Flaubert spent five years from 1851 to 1856 writing this masterpiece. The publishers recommended cuts on the grounds of immorality: passages which a bourgeois reader might find shocking or 'too real' – which might 'bring a blush to the cheek of a young person', to quote a familiar phrase. However, Flaubert was acquitted on 7 February 1857. One could speak for hours on this novel, but I want to draw attention to two aspects of style in *Madame Bovary* which are found in Dickens – not exclusively in his later novels: recurrent imagery and indirect free style. The passages from the novel will be found at the end of this transcript, though there is not time to analyse them in detail. **If you can glance briefly at them it will be helpful.**

The wedding bouquet in Passage A is that of Charles Bovary's **first wife**, and Flaubert thereby demonstrates Charles's unthinking tactlessness as well as ironically anticipating Emma's future fate. At the end of part one of the novel the Bovarys are about to move from Tostes to Yonville-l'Abbaye. Finding her wedding bouquet by chance (passage B) Emma pricks her finger on one of the wires. The paragraph

---

suggests the state of her marriage and her own disillusion. Note how the originally attractive paper petals are now likened to 'black butterflies', gradually vanishing like her happiness in marriage. The wonderful cab journey through Rouen (passage C) as Emma finally surrenders herself to Léon contains an echo of the passage I have just quoted: the letter she had written to him to cancel their dangerous meeting is now torn up, her surrender makes clear the beginning of adultery and the fragments of the letter are like 'white butterflies'.

Such recurrent and subtle use of imagery is found of course in many Dickens novels, particularly from *David Copperfield* onwards, and we can all think of examples of Dickens's sophisticated use of the device from *Bleak House*, *Hard Times*, and *Great Expectations* etc.

In addition, the cab scene and that in the hotel bedroom at Rouen (passage D), with its highly sensual language, would have been inconceivable in a novel by Dickens. We need only imagine the chapter concerning Edith Dombey and Carker in Dijon or any real love-scene in Dickens being written in the same style as that of *Emma Bovary* and Léon in Rouen!

Indirect Free Style, frequently employed by Flaubert – there are 150 examples in *Madame Bovary* – avoids the use of verbs such as 'he said' and is half way between *Oratio Recta* and *Oratio Obliqua* (directe- en indirecte rede). The writer achieves greater concision and terseness and can dispense with numerous subordinate clauses whilst preserving various emotive elements which would have to be sacrificed in reported speech: questions, exclamations, interjections etc. depicting the speaker's character and attitude directly. Its versatility, subtlety and suggestiveness are fully exploited by Flaubert (Brief examples at the end). In English literature both Jane Austen and Dickens make extensive use of the technique - in case of Dickens from *Sketches by Boz* onwards. In his book *Idiolects in Dickens* Robert Golding gives examples from *Our Mutual Friend*, *A Tale of Two Cities*, *Little Dorrit*, *Bleak House*, *Martin Chuzzlewit*, *Edwin Drood* and *George Silverman's Explanation*. Here is Miss Miggs:

She said that indeed and indeed Miss Dolly might take pattern by her blessed mother, who, she always said, and always would say, though she were to be hanged, drawn, and quartered for it next minute, was the mildest, amiablest, forgivingest-spirited, longest-sufferingest female as ever she could have believed; the mere narration of whose excellencies had worked such a wholesome change in the mind of her own sister-in-law, that, whereas before, she and her husband lived like cat and dog, and were in the habit of exchanging brass candlesticks, pot-lids, flat-irons, and other such strong resentments, they were now the happiest and affectionatest couple upon earth; as could be proved any day on application at Golden Lion Court, number twenty-seven, second bell-handle on the right-hand door-post.

In a letter to Forster on 11 August 1844 Dickens wrote that he had seen a performance of Balzac's *Le Père Goriot* at the Teatro Carlo Felice in Genoa. 'The domestic Lear I thought at first was going to be very clever. But he was too pitiful – perhaps the Italian reality would be. He was immensely applauded, though.' Dickens may have read the novel because by that time Balzac was at the height of his fame, but there is little conclusive evidence, and at the time of his death only the *Droll Stories* were in his library at Gad's Hill. Each dominating the age in his respective country, Balzac and Dickens had much in common: Their intense energy, both dying prematurely through wearing themselves out. Balzac died at 51 striving to pay off massive debts like Sir Walter Scott, whom both he and Dickens greatly admired. Both of them coincidentally harboured grudges against their mothers; both were interested in the theories on magnetism developed by Mesmer; both were, though in slightly different way flâneurs, Balzac in Paris, Dickens in London.

Whatever the extent of Dickens's reading of Balzac, both *Household Words* and *All the Year Round* contain highly flattering tributes – for example, an article of 18 June 1859 explains that the reason why the illustrious author of 'Eugénie Grandet', *Le Père Goriot* and 'La recherche de l' Absolu' is little known in England is that he has not been much translated, and the same article discusses the very start of Balzac's career and his supreme self-confidence and ambition. It refers to the sensation produced in Paris by his death in 1850, which was akin to the sensation produced in London by the death of Byron. Victor Hugo and Alexandre Dumas were Pall-bearers

---

at the funeral of Balzac, the former pronouncing the funeral oration in which he eloquently characterised the whole series of dead writer's works as forming 'but one grand book, the text book of contemporary civilisation'.

Had I been allocated several hours for this survey I might have done justice to Balzac who can without exaggeration be described as a Colossus, but it will be possible merely to scratch the surface. The 'text book of contemporary civilisation' referred to by Hugo is *La Comédie Humaine*, the over-arching title Balzac gave his works in the *Avant-Propos* in 1842. He had already written almost 70 novels, novellas and shorter stories, so the title was retrospective as well as descriptive. *Le Père Goriot*, which appeared in instalments in 1834 was the first novel in which Balzac introduces recurring characters (several had appeared in previous works; others would recur in later novels, even if with but a minor role). By means of this device Balzac could create his complex world of people and events, and this, of course, is one of the important differences between Balzac and Dickens, whose works are all self-contained. The *Comédie Humaine* was to depict with almost photographic accuracy every aspect of nineteenth-century French life, and in the *Avant-Propos* he announces his intention of applying to his massive survey of contemporary society the processes Walter Scott had applied to past centuries. 'French society was to be the historian, I merely its secretary'. He professed a boundless admiration and gratitude for Scott, whose mantle Dickens, of course, was conscious in various ways of having assumed. He divided the hundred or so works eventually into several categories, such as Scenes of private life, Scenes of provincial life, Scenes of political life and Scenes of Parisian life, the last of these, consisting of 21 works, being probably the best known. Unfortunately, Balzac died leaving numerous works incomplete or unwritten. However, I intend now to consider some of the similarities and differences between these great writers – not, of course that similar features imply any personal rapport or direct influence, but rather they are absorbing common tendencies in the intellectual activities of their two countries, and follow to a great extent the same current. Through the inclusion of characters even of the humbler classes, with immense details about their houses and environment, both Dickens and Balzac brought a greater realism into the nineteenth-century novel. They have rightly been called 'Romantic Realists'.

Realism in both was intensified by melodramatic and sensational scenes, often unmasking hypocrisy or villainy – one thinks of Vautrin's arrest in *Le Père Goriot*, for example, or the death of Crevel and Valérie Marneffe in *La Cousine Bette* from a horrible poison procured by her Brazilian lover, or the prolonged death scenes of Goriot himself and the eponymous Cousin Pons. In Dickens we have the exposures of Uriah Heep, Pecksniff, Bounderby, Mrs Sparsit, Silas Wegg and, most sensational of all, the death of Krook by spontaneous combustion. Both invented, exaggerated characters, almost caricature-like at times, but with notable exceptions those of Dickens tend either to remain static or to undergo a change of heart, like Mr. Dombey. Balzac's characters, which equally embody a particular passion or obsession – Cousine Bette in her jealous determination to destroy the entire Hulot family, Goriot sacrificing everything for his ungrateful daughters, and dying in the meanest garret in Madame Vauquer's boarding house – often follow a relentless course upwards or more usually, as in the case of Hector Hulot, downwards.

Although politics is often implicit in Dickens's exposure of social ills, when he introduces it explicitly he often treats it satirically, as in *Boodel*, *Coodle*, *Doodle* etc. in *Bleak House*, whereas Balzac documents historical and political developments carefully. For example, in *La Cousine Bette*, although the action is from 1838 to 1847, we are frequently reminded of the past, when the older characters lived under the rule of Napoleon. As with Balzac himself there is a nostalgia for the Empire.

Dickens and Balzac demonstrate a visionary, almost mythological view of the City and are obsessed respectively with London and Paris, both modern cities with a hidden mysterious life, a life they witnessed as flâneurs. 'They both show the same intensity of hallucinatory vision, and share the ability to turn a street, a district, almost into a person whose windows, doors bell ropes, communicate habits and obsessions' (André Bellessort). Dickens's descriptions invariably use imaginative and amusing examples of such animism, thereby combining grimness with humour, and both attribute to rooms, houses, furniture, clothes and décor generally as full a life as the inhabitants. As Graham Storey writes: 'Madame Vausquer is an emanation of her boarding-house, or vice versa; Krook is an emanation of his murky, chaotic

---

shop'. (In this context it is interesting also to compare the description of 'Todgers's' in Martin Chuzzlewit with the Maison Vauquer: both sleazy boarding houses whose proprietresses are down-at-heels widows.

Whereas children obviously feature very prominently in Dickens's works, especially as victims of oppression and cruelty, they do not occupy such a dominant place in *La Comédie Humaine*. However, in *Pierrette*, one of the Scenes of provincial life, the 'heroine', Pierrette Lorrain, is treated as a slave by her much older jealous, sadistic cousin Sylvie Rogron, and is subjected to extreme cruelty which causes her death: Pierrette has received a love-letter from her secret childhood admirer, Jacques Brigaut – a letter Sylvie is determined to read:

On seeing the letter, Sylvie seized Pierrette's delicate white hand in her lobster's claws, and tried to wrench it open. It was a fearful struggle, an infamous struggle, as everything is that dares to attack thought, the only treasure that God has set beyond the reach of power, and keeps as a secret bond between the wretched and Himself.

The two women, one dying, the other full of vigour, looked steadfastly at each other .... Sylvie had wrung Pierrette's arm, and tried to open her hand; as this had no effect, she vainly set her nails in the flesh. Finally, madness reinforced her anger; she raised Pierrette's fist to her teeth to bite her fingers and subdue her by pain. Pierrette still defied her with the terrifying gaze of innocence. The old maid's fury was roused to such a pitch that she was blind to all else; gripping Pierrette's arm, she beat the girl's fist on the window-sill, and the marble, chimney-piece, as we beat a nut to crack it and get at the kernel.

I include this in order to make the point that generally, in Dickens's novels, the gloom and cruelty of violence is mitigated either by humour (*Oliver Twist* at Sowerberry's, *Nicholas Nickleby* at Dotheboys Hall) or by our knowledge that good always, or nearly always, triumphs with a happy ending. But this is a frightening scene of sadism, which follows the story of an innocent and well-intentioned girl forced to move from home to live totally unsympathetic and increasingly uncongenial relatives.

One of the great Balzacian themes is that money can achieve everything, and that self-interest is the dominating motivation in human conduct. To convey this authentically he is always very precise about financial transactions, inheritances, income and expenditure, debts etc. In *Le Père Goriot* we are told what rent each tenant at the boarding house pays, and in *La Cousine Bette* the precise details of how baron Hulot ruins his family. Similarly we are informed of all the complicated and shrewd deals through which by both honest and underhand means the former peasant Grandet accumulates his vast fortune. Dickens is vaguer on these matters: we never know how Mr Pickwick became so wealthy, or even the details of the business acumen that has made Ralph Nickleby or Scrooge so rich. I am not implying that for the success of Dickens's works this matters unduly – merely drawing attention to a specific difference between the two novelists.

One last, but very important divergence arises from their different approaches to relationships between men and women. Balzac's characters in the *Comédie Humaine* are certainly beings of flesh and blood, the exact details of whose lives are depicted in all their opulence and ostentation, benevolence and goodness, but also their malevolence, hypocrisy, sordidness and sexual licence. Balzac knows that vice exists and that the chronicler of contemporary civilisation should show it. In *La Cousine Bett*, for example, we find full gamut of sexual conduct, from the saintly and faithful Adeline Hulot, though the various stages of her husband's disintegration, while he maintains a series of courtesans and mistresses. He virtually impoverishes the family through his lust, and eleven months after Adeline's death he marries his daughter's kitchen-maid. We also have the career of the courtesan Josépha and Valérie Marneffe's manipulation of five different lovers, including her weak and compliant husband. At one point four of them are under the same roof simultaneously! She is a character whom Balzac makes convincing, not by moral redeeming features but by details of her childhood and environment. I am the last person to denigrate Dickens, but his depiction of love, marriage and sexual feelings has frequently been criticised for its reticence. Apart from the theme of the repentant prostitute (to which Josépha approximates) and the reference to the *droits de seigneur* in *A Tale of Two Cities* Dickens's treatment of this aspect of human conduct is discreet and sanitised. However, there is certainly much in Balzac that

---

might have brought a blush to a young person's cheek.

Detailed studies have been published comparing Dickens and Balzac, and much has had to be omitted in 35 minutes, but I hope that in addition to *Madame Bovary* some of the one hundred works of the *Comédie Humaine* will now find new readers. There is a whole Balzacian world to explore, and each reader can discern for himself the link between Dickens and his great contemporaries in nineteenth-century French Literature.

THE PASSAGES

A. A box worked in shells adorned the chest of drawers; and on the writing-desk by the window stood a water-bottle containing a bouquet of orange-blossom, tied with white satin ribbon. It was a bride's bouquet - the first one's! She stared at it. Charles noticed, and took it out and up to the attic, while Emma sat down in an armchair, watching her belongings being set down around her, thinking of her own bouquet packed away in a bandbox and wondering what would happen to it if she were to die.

B. One day as she was tidying a drawer in preparation for her departure, she pricked her finger on something sharp. It was one of the wires of her wedding bouquet. The orange-blossom was yellow with dust, the silver-trimmed satin ribbon frayed at the edges. She tossed it into the fire. It flared up like dry straw. Then it looked like a red bush burning on the embers, slowly disintegrating. She watched it bum. The little cardboard berries popped, the wires twisted, the braid melted away and the shrivelled paper petals hovered like black butterflies at the back of the fireplace and finally vanished up the chimney.

C. The cab hadn't arrived yet, though; Léon was afraid she might retreat inside the Cathedral again. At last it came in sight.

'At any rate you ought to go out through the North Door!' cried the beadle, who had halted in the porch, 'and see the *Resurrection*, the *Last Judgement*, the *Paradise*,

King David, and the Damned in the Flames of Hell!

'Where to, sir?' said the cabby.

'Where you like!' said Léon, pushing Emma into the carriage; and the lumbering machine set off.

It went down the Rue Grand-Pont, across the Place des Arts, along the Quai Napoléon, over the Pont Neuf, and pulled up sharply before the statue of Pierre Comeille.

'Keep on!' came a voice from inside.

The cab started off again, gathering speed down the hill beyond the Carrefour La Fayette, drove into the station yard at full gallop.

'No. Straight on!' cried the voice again.

It passed out through the iron gates, and presently striking the Drive, trotted gently along between the tall elms. The cabby mopped his brow, stuck his leather hat between his legs and turned off beyond the side-avenues towards the green by the waterside. All along the river, on the pebble-paved towing-path, went the fiacre, past the islands and a good way towards Oysel. The suddenly it switched off through Quatre Mares, Sotteville, the Grande Chaussée, the Rue d'Elbeuf, and halted for the third time outside the Botanical Gardens.

'Go on, will you!' cried the voice yet more furiously.

Immediately it moved off again. ....It was seen at St Pol and Lescure, at Mont Gargan, at the Rouge Mare and in the Place du Gaillardbois ..... Every now and again the driver would cast despairing glances at the public houses. He couldn't conceive what mania for locomotion possessed these individuals that they should want to drive on for ever. Once or twice he did slow up, and angry exclamations immediately broke out behind him; whereupon he whipped up his sweating hacks still harder, jolting the cab recklessly, banging into things right and left and not caring, demoralised, almost weeping with thirst, fatigue and despondency.

And by the harbour, in the midst of the wagons and barrels, in the streets, at every corner, the citizens opened their eyes wide in amazement at the spectacle, so extraordinary in a provincial town, of a carriage with drawn blinds, continually reappearing, sealed tighter than a tomb and being buffeted about like a ship at sea.

Once, in the middle of the day, when they were right out in the country and the sun

---

was beating down at its fiercest on the silver-plated carriage-lamps, an ungloved hand stole out beneath the little yellow canvas blinds and tossed away some scraps of paper, which were carried off on the wind and landed like white butterflies in a field of red clover in full bloom.

At about six o'clock the cab drew up in a side-street in the Beauvoisine quarter, and a woman got out; she walked away with her veil lowered, and without a backward glance.

D. They began to talk more of things indifferent to their love. Emma's letters were all about flowers, poetry, the moon and the stars - ingenuous shifts of an enfeebled passion endeavouring to recoup its powers from any and every external source. She would look forward to a profound happiness at next meeting, then have to admit that she felt nothing remarkable. Disappointment was quickly overlaid by fresh hope, and Emma returned to him still more ardent and more avid. She snatched off her dress and tore at the thin laces of her corsets, which whistled down over her hips like a slithering adder. She tiptoed to the door on bare feet to make quite sure it was locked; then made a single movement and all her clothes fell to the floor. Pale, silent, serious, she sank into his arms with a long shudder.

E. (Indirect Free Style) And yet sometimes it occurred to Emma that this was the finest time of her life, the so-called honeymoon. To savour all its sweetness, it would doubtless have been necessary to sail away to lands with musical names where wedding nights leave behind them a more delicious indolence. In a post-chaise, behind blue silk blinds, you climb at a foot-pace up precipitous roads, listening to the postillion's song echoing across the mountain, amid the tinkling of goat-bells and the muffled noise of waterfalls. At sunset you breathe the scent of lemon trees on the shore of a bay. At night, together on the terrace of your villa, with fingers intertwined, you gaze at the stars and make plans for the future. It seemed to her that certain parts of the world must produce happiness, as they produce peculiar plants which will flourish nowhere else. Why could she not now be leaning on the balcony of a Swiss chalet, or immuring her sadness in a Scotch cottage, with a husband in a black velvet coat with long flaps, and soft boots, and peaked hat, and ruffles!

(This extract comes from near the beginning of the novel, and obviously does not

---

“Hard Times” – a solution for a society destroying itself.

door Ann de Groot - May

Robert Southey, the writer and historian described the age preceding the Regency as 'A more pious and reserved society' and the "Regency" as 'Squalor that existed beneath the glamour and gloss'. When writing *Hard Times*, Dickens was forty-two, an age at which the realization dawns on most people that the world now surrounding them has changed comprehensively since that of their own formative days. Towards the end of the Regency Dickens began ploughing his literary and social furrows, working the route of an ambitious early Victorian, the successful, self-made Victorian. He progressed from having expectations to fulfilling them.

Dickens's formative experience of family and society was embedded in the Regency of 1811 to 1820. The Regency appears in some of Dickens's books with characters such as Mr. Micawber and Mr. Turveydrop. People happily reminiscent of an easier going age, an age that permeated the mostly happy first nine years of Dickens's life. While there were some social, economic and scientific changes in this period they were not as profound as the changes that accompanied the development of the Victorian age. Coketown is that place of change. It is an unlovely, filthy, badly developed new type of town.

“ Red brick swallowed by smoke and ashes, unnatural red and black, machinery and tall chimneys, serpents of smoke, a rattling and trembling all day long, like the head of an elephant in a state of melancholy madness". This place is about progress gone mad, profits before everything, particularly humanity, those inhabitants who :

" all went in and out at the same hours, with the same sound upon the pavements, do the same work, and to whom every day was the same as yesterday and to-

---

morrow, and every year the counterpart of the last and the next".

Everything here was 'severely workful' based on facts and progress. **Coketown** is a mill town representative of the sort that had swallowed up the older family based cottage industries and had destroyed an old way of life. Many of those older families were at the centre of the weaving industry and the family unit itself at the core of the manufacture and distribution. All members of the family were involved and because each generation succeeded to the last formal education was not highly prized. The need for widespread and uniform education was driven by the desire of this new society to succeed and this brought about profound change. Utilitarianism was a philosophy that was born of this change. Thomas Gradgrind embodies this new approach of statistics, reality, facts and calculations. The new generation of Coketown is drilled in this Philosophy in the hope of securing its future, which is intended for the best. It is presented to the new generation as the blueprint for the future. This prospect awakens in Dickens the fear of social change without regard to the humanity of those involved.

In the novels of Dickens the 'Family' is the benchmark of the wider society, it is used to measure the success or failure in the structures of the society of his times. In *Hard Times* Dickens uses the fate of three families to examine his forebodings. Sleary's circus family, the Gradgrind family and the broader family of society that is fuelling the change that is demanding Utilitarianism, that of Bounderby's factory families.

The first family we encounter is the circus family. They are introduced as a natural phenomenon. Appearing almost from out of the woodwork and under the doors of the Inn where they are lodging, almost as you would expect the Fairies to appear in a woodland. "The various members of Sleary's company gradually gathered together from the upper regions, where they were quartered, and from standing about, talking in low voices to one another and to Mr. Childers, gradually insinuated themselves and him into the room".

They possess a natural handsomeness and there are wives, husbands and children.

An ideal family in which everyone pulls his or her own weight, joyfully and for the benefit of all members of the group. Their collective nature is organic, natural and pre-Victorian. There is a life of freedom. In his description of them Dickens allows us an allegory of perfect society.

“Two or three husbands with two or three mothers and their eight or nine little children, who did the faery business when required. The father of one of the families was in the habit of balancing the father of another of the families on the top of a great pole; the father of a third family often made a pyramid of both those fathers, with Mr. Kidderminster for the apex, and himself at the base; all the fathers could dance upon rolling casks, stand upon bottles, catch knives and balls, twirl hand-basins, ride upon anything, jump over anything, and stick at nothing. The mothers could and did dance upon the slack wire the tight rope and perform rapid acts on bare-backed steeds; none of them were at all particular in respect of showing their legs; and one of them, alone in a Greek chariot, drove six in hand into every town they came to”.

A feat unimaginable of Mrs. Gradgrind whose family are introduced in a separated manner, not as an entire or a single group. We meet the father first, then two of the children, then the mother and later another child. They are disjointed, and fractious, all pulling away from each other. They represent Dickens's view of Utilitarianism driven society and education, uncaring, unfeeling, non-nurturing, dehumanising. The growth of scientific and analytical approach to social engineering pioneered by such as John Stuart Mill, Malthus and Bentham. The Gradgrinds are the new, smaller family. They live in splendid isolation in ‘**Stone Lodge**’, new built by Mr. Gradgrind, two or three miles away from the dirt and grime of Coketown. Thomas Gradgrind has named two of his children after political theorists Adam Smith and Thomas Malthus. Gradgrind embodies the enthusiasm exercised by followers of all new philosophies with scant regard to the effects on the future. The third family is the work family. The family of Stephen, Rachel and the other factory hands. This is a world that is entirely man made. It is the ultimate Utilitarian family. Impartial, agent-neutral, all working for the common good in the manner of the worker bee. Humans do not react well to this sort of social structure. There is no real cohesion

---

and everyone is left to fend for himself or herself.

Sissy is removed from her natural family and placed within the Utilitarian Gradgrind establishment and this allows for interaction between the various 'families' of Coketown. Cissy brings to the Gradgrinds the all embracing warmth and selfless concern associated with the traditional old family unit. The antidote to the 'somingological' approach of the school of hard facts.

Dickens seeks to reach an accommodation between the Unitarian principles sucking the life out of humanity and the laissezfaire attitudes of the old world. Tom and Louisa are victims of the 'system' - raised in a world devoid of fun and any frivolity. So are Rachel and Stephen. Gradgrind and Bounderby are the generation and class who created the circumstances for tragedy and are both punished for it. Bounderby dies, bereft of family, in the street. The Gradgrind family is further reduced, Tom dies in America, Louisa has no children. Cissy and her children are the future. Not Utilitarian and not of the old pre-Victorian world of the fanciful. They can cope with practicality and imagination.

This book is Dickens's attempt to understand and rationalise the growth of the dystopian Coketowns of the Industrial Revolution. For us readers now just a period in history but for Dickens it was a very real threat to his way of life. His solution seems to be a union of the piety and reserve of the pre-Regency and the liveliness and individualism of the Regency. The old complaint of those of a certain age – “ Things were better when I were a lad” !.

Lezing over Hard Times gehouden in Kraantje Lek, zaterdag 7 Juni 2014.

door Ria van Egmond

Het boek Hard Times is geschreven in 1854, daarom neem ik U graag mee in die tijd, onder andere hoe groot de wereldbevolking was, namelijk 1,5 miljard tegen nu 7 miljard, begrijpelijk, want U en ik zijn erbij gekomen. Ooit hoorde ik iemand in Engeland zeggen, half de wereldbevolking van nu is meer dan alle mensen, die ooit geleefd hebben.

Wat speelde zich af in die tijd:

1818 Stoomzeilschip Savannah steekt, overwegend met stoomkracht, de oceaan over.

1824 Engeland heft verbod tegen vakverenigingen op.

Omstreeks 1830 eerste personenspoorlijn in Engeland.

1833 Invoering van de arbeidsinspectie in Engeland en beperking van de vrouwen- en kinderarbeid.

1834 Poor Laws

1846 Korenwetten in Engeland afgeschaft. De 'Corn Laws' zorgden ervoor dat voedsel duur was waardoor de prille kapitalisten - onder meer in Manchester - hogere lonen moesten betalen aan hun arbeiders. Enkel door de invoerheffingen en andere belastingen te verlagen, kon de economie groeien. Voedsel werd goedkoper, de lonen konden worden verlaagd en de bedrijven werden competitiever.

1851 Eerste wereldtentoonstelling in Londen.

1853-1856 Krimoorlog

1860 Vrijhandelsverdrag Engeland-Frankrijk.

Alle boeken van Dickens werden als serie in tijdschriften gepubliceerd. Een belangrijk aspect hiervan was, dat Dickens terugkoppeling kreeg van zijn lezers. Dit leidde soms tot wijzigingen in plot en personages. Verschenen de tijdschriften gewoonlijk eens per maand, *Hard Times* kwam eens per week uit in *Household Words*. Het is het kortste van zijn boeken en het minst complexe. Het speelt zich in het noorden van Engeland af en beschrijft de psychologische, sociale, industriële en financiële ethos van die tijd.

Facts, facts, facts, Thomas Gradgrind's filosofie, maar Thomas Gradgrind ondergaat een betekenisvolle verandering gedurende het boek. Als Louisa toegeeft, dat zij iets belangrijks in haar leven mist en dat ze erg ongelukkig is in haar huwelijk, dan begint Gradgrind zich te realiseren, dat zijn systeem van lesgeven niet perfect is. Dat wordt nogmaals bevestigd als hij weet dat Tom Bounderby's bank beroofd heeft. Na deze mislukkingen voelt Gradgrind dat de grond onder zijn voeten niet solide is. De problemen van zijn kinderen leren hem om liefde en verdriet te voelen en Gradgrind wordt een wijzere man. Uiteindelijk worden feiten en cijfers ondergeschikt aan geloof, hoop en liefdadigheid.

Waarom schrijft Dickens dit verhaal? Na zelf in een fabriek te hebben gewerkt,

---

hetgeen op hem een diepe indruk maakte, evenals hoe het eraan toeging met de armen en de arme kinderen. In het Victoriaanse Engeland bracht de Industriële Revolutie veel chaos. De ongelijkheid tussen arm en rijk, tussen de arbeidersklasse en middenklasse, werden groter toen industriëlen hun arbeiders gingen uitbuiten voor meer winst. De arbeiders refererend als “the Hands” moesten lange uren maken tegen een laag loon onder slechte en gevaarlijke omstandigheden. Dickens trok het zich aan en organiseerde projecten voor goede en goedkope huisvesting voor de armen.

Met *Hard Times* probeerde hij de lezer te laten ontwaken. Hoewel het niet zijn meest populaire boek is, wil hij toch de waarden, die fundamenteel zijn voor het menselijk bestaan tot uitdrukking brengen. Het negentiende-eeuwse Engeland dreigt te zeer mensen als machines te laten fungeren.

Hoewel Gradgrind voortdurend in de weer is met “facts” moet “fancy” geen ondergeschoven kindje worden. In de Victoriaanse tijd, werden vrouwen geassocieerd met vrouwelijke trekken, zoals emotie, gevoeligheid. *Hard Times* suggereert, dat, omdat zij deze trekken bezitten, vrouwen een grote rol kunnen spelen bij de industrialisatie. Bijvoorbeeld, wanneer Stephen depressief is over zijn monotone leven, kan Rachel hem inspireren om door te gaan. Ook Sissy in het gezin Gradgrind speelt in dit opzicht een belangrijke rol. Zij leert Louisa om haar emoties te herkennen en toe te laten.

De rook, die de lucht boven Coketown vervuult (de “smoke serpents”) vertegenwoordigt ook de morele blindheid van fabriekseigenaars, zoals Bounderby. Vanwege het feit, dat hij druk doende is winst na te jagen, ziet hij de “smoke serpents” als een positief teken van productie en winst. Hij ziet echter niet de negatieve kant van de vervuiling, ook niet die voor zijn mensen.

Wat een verschil in wereldbevolking, maar bedenkt U wel, dat het nog maar 150 jaar geleden is, dat men water uit de rivieren dronk. Er was ook nog geen riolering. Ook de opkomst van industrie was niet bepaald bevorderlijk voor de kwaliteit van het water. Na het uitbreken van epidemieën, als cholera en tyfus, kwam de ontwikkeling van een centrale drinkwatervoorziening in een stroomversnelling.

U ziet de industrialisatie heeft veel goede, maar ook slechte dingen teweeg gebracht, indertijd meer op het lokale vlak, tegenwoordig op het globale vlak. Coketown is verplaatst naar China en andere landen. Nog altijd werken kinderen en

arbeiders tegen een laag loon in derde wereldlanden.

Rond 1800 woonde slechts 30% in steden, rond 1850 was dit al 50%. Ook nu vindt een grote trek naar de stad plaats. Een gevolg van urbanisatie was de spreiding van ziekten, die met een alarmerende snelheid toenam. De Theems bijvoorbeeld was niet veel beter dan een open riool. Er waren grote verschillen hoe mensen woonden. Het was een maatschappij die erg verdeeld was door rijkdom, klasse en geslacht, man of vrouw.

Een ander aspect van Dickens tijd was de ongelofelijke toename van de mobiliteit door de spoorwegen. De eerste spoorlijn van Londen naar Manchester begon omstreeks 1825. In 1850 was er reeds 6000 mijl aan spoorwegnet. Voorheen was het moeilijk reizen tussen stad en stad of land. 's Winters was het zelfs bijna onmogelijk. Reizen per koets waren lang en oncomfortabel. Door de spoorwegen werd dit getransformeerd en kon men zich in een korte tijd verplaatsen. Denk aan Boudier's moeder, die nu in de gelegenheid werd gesteld Coketown eens per jaar aan te doen om haar zoon te zien, om getuige te zijn van de weelde van haar zoon.

Wat kunnen we leren van Charles Dickens?

Dagelijks duiken in het nieuws verhalen op die zo lijken weggeplukt uit het werk van Dickens: het aantal daklozen neemt alsmat toe. Velen leven van voedselpakketten. Europa dwingt de Grieken om het minimumloon met een kwart te verlagen. Het recht om het vuilnis van anderen te eten, is dus toch nog overeind gebleven. U kunt er de parallellen met de huidige discussies over lastenverlagingen, loonmatiging, prijsregulering en indexkoppeling zelf wel bij verzinnen. Het manchesterisme bezorgde Groot-Brittannië zijn gouden eeuw en een sociaal bloedbad dat Charles Dickens dan weer beschreef in zijn boeken.

Het waren die textielateliers die door Dickens "dark satanic mills" werden genoemd. Kinderarbeid toestaan was een brug te ver. Het veroorzaakte enorme scheuren in het maatschappelijke en economische weefsel en het familieleven.

Maar vandaag is het, meer dan ooit, nodig om onze aangeboren neiging om de oplossing voor alle vragen te zoeken, te onderdrukken. Dickens lezen kan ons daarbij helpen. Mede door de invoering van de leerplichtwet kunnen we lezen en ook in andere talen waaronder het Engels.

Bedankt voor uw aandacht.

Ingezonden brief 14 juni 2014

Geachte secretaris en/of hoofdredacteur,

In de recente bijeenkomst in Kraantje Lek was Hard Times het onderwerp van gesprek en hoorde ik de verkeerde veronderstelling dat de uitdrukking - satanic mills - door Dickens voor het eerst gebruikt zou zijn. Ik ontkende dat en stelde dat William Blake het al eerder had verwerkt in een gedicht. Hierbij het tekstfragment uit zijn beroemde 'Jerusalem'.

*And did those feet in ancient time
Walk upon England's mountains green?
And was the holy Lamb of God
On England's pleasant pastures seen?
And did the Countenance Divine
Shine forth upon our clouded hills?
And was Jerusalem builded here
Among these dark Satanic Mills?*

Met vriendelijke groet,
Anneke Hesp

William Blake (Londen, 28 november 1757 – aldaar, 12 augustus 1827)

Was een Brits schrijver, dichter, tekenaar, schilder en graveur.

(bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/William_Blake)

Blake groeide op in een warm en onconventioneel middenstandsgezin in Londen. Zijn vader James was van Ierse afkomst en heette eigenlijk O'Neill. De jonge William was een obstinate jongen; hij ging niet naar school en ontving zijn opleiding grotendeels van zijn moeder. Hij las alles wat los en vast zat, waaronder Shakespeare, Milton, Ben Jonson en de Bijbel en deed ook de nodige kennis op van Frans, Italiaans, Latijn, Grieks en Hebreeuws. Al spoedig werd zijn artistieke talent herkend en aangemoedigd. Ook bleek hij een mystieke inslag te hebben en zag visioenen, waardoor hij zich in zijn latere leven ook zou laten leiden. Op veertienjarige leeftijd

ging hij in de leer bij de graficus James Basire. Deze liet hem schetsen en tekeningen maken van Westminster Abbey en andere oude kerken in Londen. In die tijd onderging hij de invloed van de gotiek. Toen hij 21 was, werd hij toegelaten tot de Royal Academy. Hij wilde echter meer zijn dan alleen graficus en verzette zich bovendien tegen de heersende conventionele kunstopvattingen. Na zijn huwelijk met Catherine Boucher in 1782 wist hij op aandringen en met steun van enkele vrienden een eerste publicatie te laten verschijnen: *Poetical sketches* (1783).

Hoewel zijn mystieke inslag leidde tot met veel symboliek beladen en vaak duister werk, waarin hij een eigen mythologie ontwikkelde, verscheen in 1789 zijn *Songs of Innocence* met eenvoudige lyrische gedichten. In 1794 werd hier in een heruitgave *Songs of Experience* aan toegevoegd. Dit laatste werk werd nooit apart uitgegeven maar altijd als eenheid met het eerdere, onder de titel *Songs of Innocence and of Experience showing the Two Contrary States of the Human Soul*.

Zijn belangrijkste prozawerk, met gravures, *The Marriage of Heaven and Hell* ontstond in 1790. In dit werk uit zich zijn verlangen naar vrijheid. De erin opgenomen *Proverbs of Hell* bevatten een beknopte weergave van zijn levens- en kunstbeschouwing; zijn revolutionaire ideeën verwoordde hij in *The French Revolution* (1791), *America* (1793) en *Visions of the Daughters of Albion* (1793). In zijn latere werken als *Milton* (1804-1808) en *Jerusalem* (1804-1820) maakte zijn wanhoop plaats voor een filosofie waarin de redding wordt gezien in liefde en vergeving.

In 1794 maakte hij het schilderij 'The Ancient of Days'. Het doek heeft een grootte van 23,3 cm × 16,8 cm. De techniek die Blake gebruikte was reliëfetsen met waterverf. Het werk wordt bewaard in het British Museum in Londen.

Uit het werk van Blake blijkt dat hij de verbeelding belangrijker vindt dan de rede. Blake plaatste vraagtekens bij alle heersende waarden van zijn tijd, op het gebied van kunst, religie en filosofie. Zijn poëzie loopt vooruit op de grote veranderingen die zouden komen: het loslaten van de conventies van de 18e eeuw.

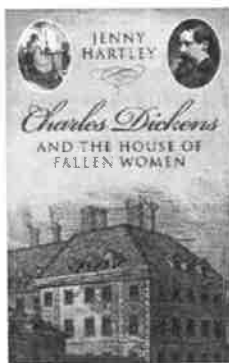
Zijn moeilijke mystieke gedichten worden weinig gelezen. Wellicht kon hij in de werken geen goede uitdrukkingvorm vinden voor zijn ideeën. In de kortere gedichten weet hij zich echter volkomen open te stellen voor de lezer.

William Blake stierf in 1827 en werd begraven op Bunhill Fields in Londen.

Boekbespreking Jenny Hartley: Charles Dickens and The House of Fallen Women
London, 2008.

ISBN: 139780413776433

door Guus de Landtsheer

Gevallen vrouwen, een verzamelnaam voor vrouwen en meisjes die in de ogen van de Victoriaanse maatschappij hun eer en goede naam door een, soms klein, vergrijp of in onze ogen relatief onschuldige misstap hun recht op een menswaardig bestaan hadden verspeeld. Zij hadden dit recht hierop voorgoed verspeeld en de weg verder kon alleen bestaan uit het verder afdalen, of het leven van een bestaan vol boetedoening tot aan het eind. Dat is wat we leren in het begin van het boek met de bovenstaande titel.

Het boek begint met een verslag van de journalist Henry Morley uit januari 1849 waarin hij beschrijft hoe de eerste drie vrouwen die afkomstig waren uit het door Dickens gesticht- en door Angela Burdett Coutts gefinancierde - opvangtehuis “Urania Cottage” zich inschepen aan boord van driemaster *Calcutta*. Deze drie vrouwen zijn de eersten van een reeks die na hun “opleiding” nu de laatste stap zullen zetten op weg naar een nieuw leven in een van de kolonies van Engeland.

We kennen natuurlijk allemaal deze driehoek: Urania Cottage, Charles Dickens en Angela Burdett Coutts, maar wat weten we van de achtergrond en wat er werkelijk plaatsvond? Daar heeft de schrijfster een gedegen onderzoek naar gedaan waarvan dit boek de weerslag is. Er komen vragen aan de orde als:

Wat bezielde Dickens om zich zo intensief, in het begin zelfs wekelijks met dit instituut bezig te houden?

Zijn vele bezoeken aan gevangenissen en werkhuizen en zijn vaak nachtelijke wandelingen door de straten van Londen maakte Dickens tot een ervaringsdeskundige op het gebied van de wijze waarop men straf uitdeelde en hulp bood aan de Victoriaanse armen. Het resultaat stelde hem zodanig teleur dat hij

openstond voor iedereen die het op een andere meer humane manier wilde proberen.

Wat bracht de vrouwen en meisjes ertoe de stap te zetten die hun leven volkomen zou veranderen en hen onvoorwaardelijk van Engeland weg zouden voeren, daarbij alles van hun oude leven achter zich latend?

Het was veruit de meeste vrouwen en meisjes wel duidelijk dat als zij eenmaal de verkeerde weg op waren gegaan er in de maatschappij geen weg terug werd geboden. Na hun ontslag uit de gevangenis wachtte hen alleen maar weer de straat, waarna zij zich in een herhalende cyclus terecht kwamen van misdaad, prostitutie en gevangenisstraf. Aan het einde van deze neergaande spiraal wachtte hen de dood al of niet via de galg of deportatie naar een strafkolonie. Dickens richt zich in zijn brief aan hen, die hij aan bestuurders van gevangenissen en magistraten gaf om ze aan geschikte kandidaten te laten lezen of voor te lezen, en wijst hem op de mogelijkheid niet van deportatie, maar van emigratie. Dit was de route die voor hen openstond na een opleiding tot huishoudster. (domestic servant). Vooral het verschil tussen deportatie en emigratie kostte Dickens de nodige moeite om uit te leggen aan vrouwen die vaak niet konden lezen en schrijven en alleen een opvoeding van de straat hadden gehad.

Hoe was Urania Cottage georganiseerd en waarin zat het vernieuwende van dit project ten opzichte van de vele andere instituten die zich in dit tijdperk met deze verschoppelingen bezig hielden?

Geen grote mensenpakhuizen waar het uitschot van de maatschappij op zo onaangenaam mogelijke wijze werd opgeborgen, maar juist kleinschaligheid en huiselijkheid. Niet keihard straffen, maar zoveel mogelijk met liefde proberen mensen te begeleiden naar een nieuwe toekomst. Geen eindeloze preken met hel en verdoemenis door geestelijken, maar praktische zaken aanleren en niet alleen maar terug kijken op de zonden uit het verleden, maar uitzicht bieden op een nieuwe start van een beter leven. Dat werd zijn Urania project. Waarbij hij zeker in de begin jaren als een bok op de haverkist zich met allerlei zaken inliet. Dat ging zelfs tot in de kleinste details als de kleur van de jurken voor de vrouwen en het rooster voor de

---

dagelijkse activiteiten van iedere individuele bewoonster.

Was het alleen maar liefdadigheid aan de kant van Dickens of zat er meer achter zijn bevoegenheid?

Dickens, de sociaal bewogen schrijver en pionier heeft zich in zijn leven met vele maatschappelijke misstanden bezig gehouden. We kennen het via zijn romans: de weeskinderen in de werkhuizen, de ongewenste jongens in de Yorkshire scholen, de schuldenaars in de schuldenaren gevangenis, de uitbuiting van de arbeiders in de textiel fabrieken en natuurlijk niet in de laatste plaats het onderhavige probleem van de gevallen vrouwen. We kennen het lot van Nancy in Oliver Twist, Kate Nickleby die nog net op tijd door haar broer wordt gered van het slechte pad dat haar oom al voor haar had uitgestippeld. Little Em'ly die haar goede naam verspeelt en slechts door het vertrek van de familie naar Australië een nieuwe start kan maken. De schrijfster bewijst aan de hand van vergelijkingen van data uit de Urania periode de vrouwen die er toen woonden en vrouwelijke personages uit zijn romans dat Dickens zijn ervaringen met deze vrouwen benutte voor zijn literaire werk. In een van de hoofdstukken volgt Hartley een meisje dat al erg jong in Urania Cottage terecht kwam en er langer bleef dan de anderen. Omdat zij niet tot de gemakkelijkste bewoonsters kon worden gerekend en het geluk ook meespeelde is de correspondentie van Dickens over haar bewaard gebleven. Zij slaagt er zelfs in om haar leven na haar periode in Urania te volgen en dat eindigt uiteindelijk als een succesverhaal in Canada. Het klinkt bijna te mooi om waar te zijn, maar uit de inhoud van de correspondentie van Dickens over haar en een foto die haar nakomelingen van haar hebben zou het Hartley niet verbazen als wij hier het origineel van Tattycoram hebben.

Dan natuurlijk ook de vraag was het hele project dat zestien jaar heeft bestaan een succes met name voor degene waar het allemaal om te doen was de "gevallen" vrouwen.

Zijn idee voor het tehuis zijn eigenlijk terug te brengen tot een aantal praktische regels. Zo werd er strikt de hand gehouden aan de gouden regel: Rust, Reinheid en

Regelmaat, die ik (als oud-leraar) ook altijd in mijn klas probeerde te handhaven. Daarnaast was er echter ook volop ruimte voor het opbouwen van vriendschappen, vrijetijdsbesteding en het stimuleren van het aankweken van allerlei interesses. Een mooi voorbeeld vond ik het verhaal dat men van het voedsel dat men niet gebruikte soep kookte, die vervolgens aan de armen werd uitgedeeld. De schrijfster betoogt dat dit voor de bewoonsters vaak het eerste teken was dat zij zich op een trap naar boven bevinden en de eerste trede daarvan al hadden afgelegd.

Het laatste deel van het boek wordt besteed aan een onderzoek waarbij professor Hartley zich als een echte detective ontpopt. Zij gaat in Australië, Nieuw Zeeland, Zuid Afrika en Canada op zoek naar wat er van de vrouwen en meisjes die zijn geëmigreerd terecht is gekomen. Het lukt haar daarbij zelfs om contact te leggen met enkele verre afstammelingen van hen. Een van de conclusie die ze trekt is dat wat Urania Cottage bereikte slecht een druppel op een gloeiende plaats is geweest, maar voor de personen achter de succes verhalen is het de kans van hun leven geweest.

Voor ons als Dickens-lezers is het interessant te ontdekken dat er in de romans die Dickens in de periode 1847-1858 heeft geschreven allerlei elementen zijn te vinden bij zijn vrouwelijke personages, die verwijzen naar zijn ervaringen met de bewoonsters van dit tehuis.

Na 1858 trok Dickens zich terug uit dit project. Waarom? We weten het niet zeker, maar in deze periode kwam Ellan Ternan in zijn leven en ging hij zich meer toeleggen op zijn lezingen. In 1861 eindigt Angela Burdett Coutts met de financiering van het project en wordt het tehuis opgeheven. Beiden bleven echter op allerlei andere manieren betrokken bij andere maatschappelijke activiteiten. Wel zien we dat de band tussen Angela en Charles na zijn scheiding, die zij zeer betreunde, afstandelijker wordt.

Professor Jenny Hartley

In 1837 Dickens told the newly formed Edinburgh Pickwick Club that nothing 'has afforded me so much delight as the being so pleasantly and cheerily remembered by the rising spirits of distant places in their moments of relaxation and enjoyment.'

Nearly two hundred years on, Dickens lovers and admirers are still meeting to remember him in pleasant and cheery ways, and I am sure he would be delighted.

Last year's bicentenary celebrations showed how high Dickens stands in the esteem and affections of so many people: those who have read his books and those who are familiar with them through adaptations.

Since my mother gave me a copy of *Oliver Twist* for passing the eleven plus exam, I have been a fan of Dickens's novels and a keen watcher of film and TV versions. During my time lecturing in the English

Department at the University of Roehampton, I enjoyed teaching the novels to more generations of students than I care to mention. And I enjoyed even more the research I did for my book, *Charles Dickens and the House of Fallen Women*. This was about the young women from the streets and prisons and workhouses of London, whom Dickens rescued and helped to start new lives abroad. Meeting a descendant of one of these young women was a high point for me, a moment when research really did come to life. More recently I edited his *Selected Letters*, and what letters they are: Dickens seemed to have the time (there were more hours in his day than in anyone else's) to write some of the funniest letters you will ever read, to cheer his friends and family, and to reply to everyone who wrote to him, from fans to chimney sweeps.

It is a great honour to be the President of the International Dickens Fellowship for 2013-15. During my time as President I hope to meet as many people as I can, who are interested in Dickens's life and work: whether they are meeting him for the first time, or old fans and friends of his.

Professor Jenny Hartley, July 2013

<http://www.dickensfellowship.org/professor-jenny-hartley>

In The Dutch Dickensian worden ter beoordeling van de redactie, artikelen opgenomen die betrekking hebben op:

Leven en Werken van Charles Dickens.

Tijdgenoten die raakvlakken hebben met Charles Dickens.

Onderwerpen die licht doen schijnen op de tijd waarin Charles Dickens leefde.

Boekbesprekingen van oude of nieuwe uitgaven alsmede recensies van uitbeeldingen van werken van Charles Dickens op DVD etc.

Zowel artikelen geschreven in de Nederlandse taal alsmede in het Engels kunnen worden geplaatst.

Bijdragen:

Artikelen dienen bij voorkeur als platte tekst of neutraal Word-bestand, zonder opmaak, te worden toegezonden. Voetnoten dienen aan het eind van het artikel te worden geplaatst. Suggesties voor illustraties zijn ter beoordeling van de redactie.

Verschijning:

The Dutch Dickensian verschijnt minstens tweemaal per jaar.

A facsimile of Charles Dickens' signature, written in a highly decorative and cursive script. The name "Charles Dickens" is written in a fluid, interconnected style. Below the name is a long, horizontal, slightly wavy line that serves as a base for the signature. Underneath this line are several overlapping, circular loops and flourishes that extend to the left and right, creating a complex and elaborate design.

WRITTEN IN 1836.

The intricacy of this facsimile, is an ugly but a very active piece of movement. This group of curves is equal to about a two-foot length of pen-stroke, a fact which indicates an extraordinary amount of personal energy. Dickens was then writing his "Sketches by Boz," and this ungraceful elaboration of his signature was probably accompanied by a growing sense of his own capacity and power.